

Titel: Journalen NB12

Citation: "Journalen NB12", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K22*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Alastair McKinnon, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2005 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-nb12-txr-shoot-k3.pdf> (tilgået 04. maj 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K22

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

3. Indhold

De tre indholdsfortegnelser NB:2, 3 og 4 henviser til optegnelser, som SK har anset for særligt vigtige eller har villet gøre brug af i en senere sammenhæng.

NB12:2 rummer sidehenvisninger til optegnelserne NB12:9, 17, 52, 53, 72 og 133, der alle vedrører »den nye Pseudonym«, dvs. Anti-Climacus.

I NB12:3 henvises til tre med overskrift forsynede optegnelser om SK, hvori han reflekterer over sig selv som forfatter i forhold til sin fremstilling af kristendommen, med følgende betegnelser: »Mit Standpunkt« (NB12:175), »Noget mig selv betræffende« (NB12:191) og »Om Aaret 1848 i Forhold til mig« (NB12:196). Sidstnævnte er en retrospektiv optegnelse om året 1848 med økonomiske bekymringer, en deraf følgende intensiveret produktion og overvejelser over sig selv som kristen forfatter (»min egen religiøse eller yderligere religiøse Opdragelse i omvendt Stil«). SK skriver indledningsvis:

1848 har i een Forstand potenseret mig, i en anden Forstand knækket mig, det vil sige religiøst knækket mig, eller som det hedder i mit Sprog: Gud har løbet mig træet.

Efter en lang marginaltilføjelse, hvori den religiøse opdragelse udvikles (NB12:196.a), fortsætter han:

Den oekonomiske Bekymring kom mig pludselig og altfor nær. To saa ueensartede Vægte som Verdens Modstand og Sorg for Udkommet kan jeg ikke løfte paa een Gang. Det var min Tanke, da jeg leiede Leiligheden i Tornebuskegaden at leve der et Halvaarstid, stille tænkende over mit Liv, og saa søge Embede.

Da bryder pludselig Forvirringen løs. Det var en Tilstand i et Par Maaneder, som eiede jeg maaskee imorgen ingen Ting, men var bogstavelig i Penge-forlegenhed. Det tog svært paa mig. Desto stærkere reagerede min Aand. Jeg producerede stærkere end nogensinde, men mere end nogensinde som en Døende. Det er i Retning af Christelig Sandhed det Høieste, der er mig forundt, det er vist. Men i en anden Forstand er det igjen for høit til at jeg levende kan saadan udenvidere overtage det, og træde i Characteren.

Mens SK førte journalerne NB12 og NB13, havde han løbende nye udgivelser af taler ved altergang om fredagen i tankerne. I indholdsfortegnelsen NB12:4 henvises til fire optegnelser i journalens sidste del, der alle indeholder ideer til nye fredagstaler, nemlig NB12:170 »Fredags-Taler«, NB12:180 »Texter til Fredags-Taler«, NB12:181 »Texter til Fredags Taler« og NB12:190 »Text til en Fredags-Prædiken«. Dertil kommer NB12:133, hvori omtales nogle færdige taler samt flere udkast til en ny række taler:*

saa kunde der jo skrives endnu engang Taler ved Altergangen om Fredagen, der altsaa blev anden Række. Der ligger allerede een, saa godt som to færdige, og Vink til et Par endnu findes i een af de nye Mapper, som Bogbinder Møller har gjort.

De to så godt som færdige taler sigter formodentlig til to taler over henholdsvis Hebr 4,15 og Luk 18,13, som blev benyttet i »Ypperstepræsten« - »Tolderen« - »Synderinden«, *tre Taler ved Altergangen om Fredagen*.^{*} Følgende skriftsteder anføres som ideer til fredagstalerne: Luk 7,47 og 1 Pet 4,7 (disse to skriftsteder blev benyttet i *To Taler ved Altergangen om Fredagen*) samt 1 Kor 11,31-32^{*} og Luk 24,31 (NB12:170), 1 Kor 11,31-32; Matt 13,45-46 og Åb 3,20 (NB12:180:) samt Matt 28,5; Luk 18,13 og Matt 8,8 (NB12:181).^{*}

SK brugte journalerne redaktionelt i forbindelse med sine igangværende skrifter. Fra den første oversigt i journalen NB13 (NB13:3) er der henvisning til de i journalen NB12 nævnte tekststeder,^{*} og optegnelsen NB13:58 er en kommenteret henvisning til s. 226 og 227 (NB12:170) med oplysning om, at et af de dér nævnte tekststeder alligevel ikke blev brugt.^{*}

H.L. Martensen udgav i 1849 *Den christelige Dogmatik* (ktl. 653).^{*} NB12:14 indeholder SKs første reaktion på den nyudkomne bog: »Medens hele Tilværelsen opløser sig, medens Enhver der kan see, maa see, at det er Spilfægterier med alle disse Millioner Xstne, (...) sidder Martensen og arrangerer et dogmatisk System.« Her er »det nu det Vigtige, paa hvilket Punkt i Systemet Englelæren skal staae o: D:«. I NB12:16 kritiserer SK, at Martensens begrebsbestemmelser er løse, og at bogen mangler videnskabelighed: »det eneste Videnskabelige jeg har opdaget er, at den er deelt i §§.« NB12:18 fastslår: »Som Philosoph er Martensen: forsikkrende - aldeles ikke Dialektiker, og som Xsten er han ogsaa blot forsikkrende.« I NB12:21 angriber SK selve anlægget for Martensens dogmatik: »Et dogmatisk System skal ikke opføres paa Basis: at begribe Troen, men paa Basis: at begribe, at man ikke kan begribe Troen.« NB12:26 fortsætter den principielle kritik: »Der er i hele Martensens Dogmatik, i ethvert Fald ikke i den Deel, jeg hidtil har læst, een eneste Sætning som er et redeligt ja ell. nei. Det er det gamle Sophistiske, med at kunne tale - men ikke

samtale. Thi Samtalen sætter strax: Du og Jeg (...)«. I NB12:35 kritiseres det, at Martensen har for vane at påberåbe sig Kant, Hegel osv.: »Det er ligesom naar Bladene skrive i Publikums Navn.« Og i NB12:47 må Martensen så modtage bebrejdelser for, at han undlader at nævne visse andre tyske filosoffer. Under sin meget omfattende kritik af Martensens værk* tager SK i NB12:76 til genmæle over for en række udsagn, som han oplever som et angreb på sin person:

M. synes at stikle til mig ved denne Tale om et sygeligt egoistisk Liv som Enkelt (det er i den § om Gjenfødselen §. 234.).

Hertil maatte svares. Hvad Xstd. forstaaer ved Sundhed er noget ganske Andet end hvad det verdslige Msk. forstaaer ved Sundhed. Det verdslige Msk. vil forstaae ved Sundhed: at give en uendelig Stræben en god Dag, men at være klog paa de endelige Formaal, at faae sig saa hurtigt som muligt et feedt Levebrød og en Fløiels-Mave, at leve i de fornemme Kredse, Intet at gjøre uden at have jordisk Fordeel deraf, ikke phantastisk at tjene gratis end sige at give Penge til (nei saa hellere, at benytte sig af den Fordeel at Consistoriet lader Ens Bog trykke gratis – og saa lade sig det refundere af Forlæggeren) – naar man saa dertil er to Gange gift: saa vil det verdslige Msk. ansee En for meget sund, ja endog ansee det for et Beviis paa sjelden Sundhed, at man selv i sin Ethik kan docere, at det andet Giftermaal ikke er at prise.

See i den Forstand er jeg rigtignok en sygelig Person – og en Egoist.

Journalen rummer også en række kommentarer og bemærkninger til prædikener af Martin Luther.* I NB12:6 hedder det:

Det er en god Distinktion Luther gjør i Prædiken paa anden Søndag efter Hellig-Trekonger (Epistel) mellem: at irrettesætte, straffe og at forbande. Den, som forbander ønsker, at Ondt maa komme, Den, som straffer, vil, at Ondt skal forsvinde.

SKs læsning af Bibelen fremkalder i NB12:20 en betragtning over Joh 5-8, som skildrer folkets ambivalente holdning til Kristus: »Det ene Øieblik vil Folket slaae ham ihjel, det andet Øieblik vil det forgude ham.« I NB12:171 opholder SK sig ved 1 Kor 9,18, hvor Paulus siger: »min Løn at jeg kan fremsætte Xsti Evangelium uden Betaling, altsaa hans Løn er just den, at han ingen Betaling tager. See, det er Tale, som en Apostel sig bør.«*

Af andre forfattere har SK i denne periode læst Thomas a Kempis (NB12:11 og 172), Gerhard Tersteegen (NB12:31 og 65), Fénelon (NB12:113 og 119) samt Zacharias Werner (NB12:91, 158, 160, 166, 184 og 197).

I NB12:60 udkaster SK ideen til en Holberg-travesti:

Der kunde dannes et ret godt Pendant til den Scene hos Holberg i det lykkelige Skibbrud mell. de to Tjener[e], hvor den ene læser op: den 10de hujus skrev min Herre et Vers, hvorfor han fik en ny Kjole – og nu den anden Tjener: der kunde dertil dannes et ret godt Pendant ved at lade det være Forskjellen mell. en Apostel og en Prædikant i den bestaaende Xsthed. d. 5te hujus blev min Herre (Apostelen) fængslet; den 5te hujus blev min Herre (Præsten i det Bestaaende) for en Tale om hvorledes Apostelen Paulus blev fængslet, Ridder af D. d. 7 hujus blev min Herre (Apostelen) korsfæstet; d. 7 hujus blev min Herre (Præsten i det Bestaaende) for en Prædiken om hvorledes Paulus troende gik Martyriet imøde indbudet til Taffels hos Majestæten, der behagede at takke ham i de huldsaligste Udtryk.

SK har været betaget af Hans Adolf Brorsons salme »Hvad seer min Sulamith«. I NB12:132 citerer han to verselinjer af 1. stofe:

Mens Luften er endnu saa fuld
Af Vintersneens Gysekuld

SK ser her »Vintersneens Gysekuld« som et billede på, at »Sorger, Bekymringer, Gjenvordigheder« er værst, mens de endnu er i vente:

altsaa Vintersneen er langt fra endnu ikke kommet ned, den staaer og piner i Luften – og saaledes er det vel ogsaa med Sorger, Bekymringer, Gjenvordigheder o: D:, saa længe de endnu ikke ere komne ned, at man kan faae at see hvad det er (Virkelighed) saa længe de staae og pine i Muligheden: ere de værst.

I en senere tilføjet marginalnote noterer han sig, at strofen er fortolket i NB9 (NB9:54), og at versene også er omtalt i NB14, s. 171 (NB14:109).*

Forholdet til Regine Schlegel (født Olsen) fylder meget i NB12. Det er næsten otte år siden, SK brød forlovelsen. *Sygdommen til Døden* er netop udkommet, arbejdet med bogens produktion er afsluttet, og SK er i det væsentlige »ophørt at være Forf.« (NB12:30). Han skriver i NB12:27: »Nu vil jeg hvile og forholde mig stillere«. Det fremgår af den følgende optegnelse NB12:28, at han allerede havde truffet aftale med Bianco

Luno om trykning af bogen, da han erfarede, at Regines fader, etatsråd Terkild Olsen, var død. Han lod imidlertid ikke den påbegyndte trykning standse, eftersom dette ville svække indtrykket af hans »Handlen i Bogtrykkeriet«. Men her en måneds tid senere mener han, at det er tid til »atter at tage Sagen frem«. I NB12:28.a skriver SK:

Derved er hun vistnok ganske særligen kommet til at tænke paa sit Forhold til mig. Forsaavidt skylder jeg hende atter at tage Sagen frem. Tiden dertil er ogsaa mig som anviist af Styrelsen. Fra d. 9. Aug. til 10 Sept. er bestandigt min sværeste Tid. Sommeren har jeg altid haft noget imod. Og nu, i den Tid, hvor jeg legemligt er svagest, ligger saa min Faders Dødsdag; og den 10 Sept. er jo Forlovelses Dagen.

Herefter følger en hel række optegnelser, hvori SK ser tilbage på sit forhold til Regine. Hun nævnes ikke ved navn, men omtales som »hun« og »hende«, og alle optegnelser har over hovedteksten eller i marginen en overskrift med omtrent samme formulering: »Om 'hende'«. * Optegnelserne kredser om muligheden af en tilnærmelse og tilgivelse.

I den første af disse optegnelser, NB12:29, skildres et møde i Helligåndskirken den 1. juli 1849, søndagen efter etatsrådets død, og optegnelsen afsluttes med en oplysning om, at SK også var i kirke næste gang Kolthoff prædikede i Helligåndskirken, men »da var hun der ikke«. Først i optegnelse NB12:105, godt tre uger senere, skriver SK igen om »hende«.

Sideløbende med disse optegnelser giver SK en sammenhængende beskrivelse af forholdet i en særlig »Qvart-Bog: 'mit Forhold til hende, d. 24 Aug. 1849 noget digterisk'«. * I denne kvartbog, som ifølge datoen på titelbladet er påbegyndt to dage før optegnelse NB12:116, henvises til »etsteds i Journalen NB¹² henimod midtveis«. Denne henvisning gælder formodentlig NB12:105, der handler om muligheden af en »Tilnærmelse«, og som begynder på journalens s. 117 med en variation af formuleringen i kvartbogen: »Det er ikke umuligt, at nu da Etatsraaden er død, at hun nu mener, at der fra min Side kunde skee en Tilnærmelse«. *

På baggrund af sin bundethed til Regine beskriver SK i NB12:116 styrkeforholdet mellem mand og kvinde således:

I Sandhed da Forsynet gav Manden Kraft og Qvinden Svaghed hvo gjorde han saa til den Stærkeste. Deri ligger det Frygtelige i at have med en Qvinde at gøre, at ved Svagheden bøier hun under og saa - saa strider man med sig selv, med sin egen Magt.

NB12:143 rummer et tilbageblik på sommeren 1849, der havde været meget plagsom: SKs trofaste tjener Anders Westergaard var i april 1848 blevet indkaldt til hæren, og snedkersvenden Strube, som med sin familie boede hos SK, var i december samme år blevet alvorligt syg. Oven i dette kom bekymringer for økonomien, udsigten til at skulle betale indkomstskat og vrøvl med forlagsboghandler Reitzel, som ville have udgivelsen af *Sygdommen til Døden*, planlagt til juli, udskudt til sensommeren. Og endelig var der stanken fra husværten, garvermester Grams garveri og *Corsarens* fortsatte angreb.

Mishandlet paa mange Maader af Pøbelagtighed og Nysgjerrighed har mit Hjem været min Trøst, det at have et behageligt Hjem min største jordiske Opmuntring. I Betragtning deraf har jeg anskaffet en saa brillant og saa dyr Leilighed - og saa at give 200rd for at lide saaledes. *

Den svenske forfatterinde Fredrika Bremer (1801-65) opholdt sig fra efteråret 1848 til juni 1849 i København, hvor hun omgikkes bl.a. H.C. Ørsted, Grundtvig, Martensen og dronning Caroline Amalie. I maj 1849 skrev hun et brev til SKs pseudonym Victor Eremita, hvori hun meddelte, at »En Eneboerska liksom Ni (...) önskade hjerteligen att (...) få träffa Er, dels för att få tacka Er för den himmelska mannen i Era skrifter, dels för att få tala med Er om 'Lifvets Stadier' [dvs. *Stadier paa Livets Vei* (1845)] (...).« * Da Victor Eremita ikke reagerede, skrev hun endnu et brev, denne gang adresseret til »Theologie Candidaten Herr Søren Kierkegaard. Gammel Torv.« * SK afviste at mødes med hende. * Kort tid efter begyndte Bremers *Lif i Norden* at udkomme som føljeton i *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* (31. juli, 1., 6.-7. og 15. aug.). * Heri portrætteres en række kendte danskere, deriblandt SK. * I optegnelsen NB12:115, der er skrevet senest den 26. aug., har SK denne kommentar:

Fr. Bremer har nu behaget at lyksaliggjøre Danmark med en Bedømmelse. Det er naturligiis et Echo af hvad de Vedkommende selv have sagt hende. Det seer man bedst paa Martensen, der har holdt megen Forbindelse med hende. * Hun var saa artig ved en meget forbindtlig Billet at invitere mig til en Samtale. Nu fortryder jeg næsten, at jeg ikke svarede, som jeg først havde paatænkt, blot disse Ord: nei, mange Tak jeg dandser ikke. Men i ethvert Fald jeg refuserede hendes Indbydelse og kom ikke. Saa faaar man det at høre paa Prent, at man er »utilgængelig«. Formodenlig skyldes det Martensens Indflydelse, at Frederikke har gjort mig til Psycholog ene og alene og skaffet mig et betydeligt Dame-Publikum.

I NB12:157 fortsætter SK sin afregning med det Bremerske Kierkegaard-billede:

Dette hedder hos Frederikke, at jeg er saa sygelig og saa pirrelig, at jeg kan blive forbittret, naar Solen ikke skinner, som jeg vil. – Dydzirede Jomfru, piankedede Omstreiferske, De har truffet det! (...) Det var en rar Verden, maa Martensen vidne »for Gud og sin Samvittighed« blev han ikke ogsaa fløie[!]smavet og Bisp, og rendte ikke Frederikke hver Dag til ham og læste Dogmatik, som hun fik Udhængs-Arkene af (dette er notorisk). Og Goldschmidt maa sige: det var en rar Verden, jeg havde altid 3000 Subscribenter. Tutti det var en rar Verden, kun Mag. K. var saa sygelig og pirrelig, at han kunde blive forbittret, naar Solen ikke skinner som han vil.